supra vers. 11. Unde subditur : « Memoriale coram Domino, » id est in memoriam vel monumentum, quod coram Domino duodecim tribus in pectore gestet, idque « in æternum, » id est semper, quando videlicet et quoties ingressurus est Sanctuarium.

S. Bernardus, epist. 42 *ad Archiepiscopum Senonensem*, docet munus Episcopi in duobus consistere, scilicet ut in omnibus suis actibus non quærat aliud, nisi *primo*, gloriam Dei; *secundo*, salutem sui populi : « Hoc, ait, agens pontifex, implebit non solum pontificis officium, sed et etymologiam nominis, pontem seipsum faciens inter Deum et proximum. Pertingit pons ite usque ad Deum ea fiducia, qua non suam, sed Dei gloriam quærit. Pertingit usque ad proximum illa pietate, qua ipsi, non sibi, prodesse desiderat. »

Pontifex sit pons inter Deum et homines.

Vers. 30. 30. PONES AUTEM IN RATIONALI JUDICII DOCTRINAM ET VERITATEM, QUÆ ERUNT IN PECTORE AARON, QUANDO INGREDIETUR CORAM DOMINO, ET GESTABIT JUDICIUM FILIORUM ISRAEL IN PECTORE SUO IN CONSPECTU DOMINI SEMPER. — Pro *doctrinam et veritatem*, hebraice est אורים ותמים *urim et tummim*. Aliqui (quibus favet Cardinalis Bellarminus, lib. IV, cap. III *De Pontifice*) *urim* deducunt a rad. ירה *iara*, id est docere, eo quod Noster *urim* vertit *doctrinam*; *tummim* vero deducunt ab אמן *aman*, id est credidit, quia Noster *tummim* vertit *veritatem*, hæc enim est objectum fidei et assensus nostri, puta id quod credimus. Alii deducunt ab אור *or*, id est *lux*, ut *urim* idem sit quod luces vel illuminationes; *tummim* vero a radice תמם *tamam*, id est *perfecit*, *complevit*, ut *tummim* idem sit quod integritates, vel perfectiones; *urim* ergo et *tummim* idem sunt, quod *illuminatio* et *integritas*; sive, ut Noster vertit, sensum magis quam verba spectans, *doctrina* et *veritas* : per enallagen enim in Hebræo *urim* ponitur numerus pluralis pro singulari, ad auxesim.

Urim et tummim hebraice unde dicta ?

Quæstio est hic gravis admodum, quidnam in rationali fuerit *urim* et *tummim*, id est *doctrina* et *veritas? Primo* R. Salomon et Judæi respondent fuisse nomen tetragrammaton; hoc enim includit mysterium Trinitatis et Incarnationis Verbi, uti dixi cap. VI, vers. 3, quo mens illuminatur et perficitur.

Urim et tummim, id est doctrina et veritas in rationali quid? Prima sententia.

Secundo, Cyrillus in *Collect.* cap. XXIV, putat hæc non fuisse aliquid arte factum : alioqui enim Scriptura diceret quomodo illa constructa fuissent; sed fuisse cognitionem spiritualem, quæ ingrediebatur cor sacerdotis, quando pectori suo imponebat rationale. Sic et Origenes : « Quomodo, ait, femina aut textor potuit texere doctrinam et veritatem? sapientia ergo est quæ utrumque facit. »

Secunda.

Tertio, Hugo putat hæc fuisse characteres inscriptos rationali per diversas litteras, quas litteras cum projecisset vel commiscuisset pontifex, eæ Dei nutu ita combinabantur, ut significarent id de quo sacerdos consulebat Deum, puta quid in bello aliave re faciendum aut vitandum erat.

Tertia.

Quarto, Arias Montanus putat hæc fuisse duos lapides lucidissimos, immediate productos a Deo, Mosique ab eo datos. Sic fere et Procopius in *Deuteron.* XXXIII : « Inter duodecim, inquit, lapides in pectorali positos, erat claritas et veritas, per alios duos lapides repræsentata. » Huc referri potest sententia Anastasii Nicæni, Quæst. XXXVIII *in S. Script.*, qui putat *urim* et *tummim* fuisse adamantem, qui, cum pontifex ingrederetur in Sancta Sanctorum, si populus peccato pollutus esset, nigresceret; si Deus illum punire decrevisset, sanguinei coloris efficeretur; si non peccasset, albesceret ut nix, atque tempore Zachariæ patris S. Joannis Baptista insigniter splendueisse.

Quarta.

Quinto, Oleaster putat duodecim gemmas rationalis vocari *urim* et *tummim*, id est illuminationes et perfectiones, eo quod lucidissimæ essent et perfectissimæ; sæpe enim Hebræi ponunt abstracta pro concretis. Addit Christophorus a Castro loco mox citando, in lapidibus hisce Deum scripsisse suum responsum et oraculum litteris expressis, aut per figuram et imaginem illud in eo depinxisse, sicut in oppido Lusitaniæ Santareno assiduo miraculo in pellucida crystallo visitur Christus, pro cujusque devotione nunc puer tenellus, nunc duodecim annorum, nunc triginta, nunc crucifixus, nunc judex rigidus.

Quinta.

Sexto, Christophorus a Castro Comment. *in Minores Prophetas* lib. III, cap. III Prolegom., censet *urim* et *tummim* fuisse *theraphim*. Nam *Osee* III, 4, Septuaginta pro *theraphim* vertunt δείλωσιν et ἐλλήβιον, quo modo vertunt *urim* et *tummim*, *Exod.* XXVIII, 30; *theraphim* autem erant imaguncuræ, seu idola, quæ interrogata dabant responsa, voce manifesta. Erant ergo, ait ipse, *urim* et *tummim* duo parvula simulacra affabre facta, vel Dei manu, vel artificum, quæ ferebat sacerdos intra plicas rationalis; et quoties aliquid erat interrogandum, efferebat, et per illa Deus, vel angelus nomine Dei, clare et perspicue quid agendum esset, vel non agendum respondebat; et propter sermonis perspicuitatem, quo manifestabantur responsa, unum vocabatur *urim*, id est illuminationes, perspicuitates; et propter veritatem dicti aut promissi certo complendi, alterum vocabatur *tummim*, id est consummationes, completiones, veritates. Dum autem sacerdos ea idolula ostenderet, verisimile est ea coruscare solita, ad captandam populi attentionem et admirationem. Verum quis credat Deum hostem idolorum idola inseruisse rationali apud populum tum in idola maxime proclivem?

Sexta.

Septimo, et cæteris verisimilius, Lyranus, Abulensis, Lipomanus et Ribera censent, *urim* et *tummim* non fuisse aliud quam duodecim lapides rationalis, qui dicti sint *urim* et *tummim*, id est, illuminatio et perfectio, sive veritas : quia per hosce lapides Deus perfectissime illuminabat pontificem,

Septima.

Observat. Sacr. I, 298. Cf. Bähr, *Symbolik D. Mosaisch. Cultus*, II, 13 seqq.

et per eum populum, respondebatque consulentibus de rebus agendis, quid facto esset opus : si enim hæ gemmæ splendorem emitterent, significabant Deum Hebræis esse placatum, eisque adfore, ac daturum felicem belli aliarumque rerum eventum; si non fulgerent, sed obscurarentur, significabant Deum Hebræis iratum esse, sinistrumque fore rei eventum (1).

Addunt Hebræi et R. Salomon, litteras duodecim tribuum hisce lapidibus insculptas prominuisse, vel colvisse, ita ut sacerdos ex illis dictiones concinnare, et quæsitis respondere posset : ut cum David rogaret II *Reg.* II : Num ascendam in unam civitatem Juda? Respondit ei Dominus : עלה *ale*, id est ascende, ibi dicunt istas tres litteras prominuisse, *ain* ex nomine Simeon, *lamed* ex

(1) Ita et Schroeder, in Dissertat. erudita *De Urim et Thummim*, ipsos illos lapides pretiosos nomine Urim et Thummim insigniri putat; præcipi enim in hoc versu, ut lapides illi sint lucidissimi et perfectissimi, quum in antecedentibus descripti essent secundum nomina sua et ordinem, quo in pectorali essent collocandi. Ex hac igitur sententia אור h. l. significat *splendorem*, et verba *urim et thummim* vertenda splendor perfectissimus.

Octavo, Michaelis in *Jure Mosaico*, inde, quod non describitur *Urim et Thummim*, colligi posse existimat, eam rem Israelitis jam notam fuisse, Urimque et Thummim fuisse tres sortes inde ab antiquis temporibus apud Hebræos asservatas, quarum una affirmandi, altera negandi, et tertia in neutram partem decidendi vim nomque habuerit; pectorale ideo instar marsupii comparatam fuisse, ut ei sortes illæ injici possent. Ab hac sententia haud multum recedit Gesenius in *Thesauro*, cujus verba haud indigna sunt quæ hic recitentur : « Quales vero fuerint (hæ sortes sacræ), et quomodo eorum ope Dei oraculum consuluerit Sacerdos maximus, jam Philonis et Josephi tempore incertum erat, quandoquidem jam ducentis ante Josephum annis cessaverat oraculum, lib. III *Antiq.* VIII, 9. Fortasse etiam hæ sortes inde ab omni ævo ad disciplinam arcani pertinuerant. Josephus loc. cit. in ipsis 12 gemmis, quæ exteriorem pectoralis partem ornabant, earumque splendore fuisse Urim et Thummim opinatur.... Sed gemmas pectoralis ab his sortibus diversas fuisse, manifesto arguit locus *Exod.* XXVIII, 30, cum vers. 17 collatus... Verisimiliora dat Philo in *Vita Mosis*, cujus auctoritatem secuti *Urim et Thummim* deas imagunculas (ἀγάλματα) fuisse censemus, inter duplicem pectoralis pannum insertas, quarum altera doctrinam divinitus patefactam, seu *revelationem* (אורים), altera *veritatem* (תמים) repræsentaret συμβολικῶς. Hebræi autem hoc in more symbolico imitati esse videntur Ægyptios, apud quos Judex supremus sapphirinam *veritatis imaginem* e collo suspensam gestabat (testis est Ælianus, lib. XIV *Var. Hist.* cap. XXXIV : *Judices apud Ægyptios fidem quondam fuerunt qui et sacerdotes. In his princeps erat maximus natu, et in omnes statuendi jus habebat. Eum omnium hominum esse justissimum oportebat, qui circa collum imaginem ex sapphiro gemma confectam gestabat, quæ vocabatur Veritas*; et Diodorus Siculus, lib. I, cap. III, ubi de sacerdotibus Ægyptiorum disserit : *Ferebat præses judicum circa collum ex aurea catena pendens signum pretiosorum lapidum, quod vocabant Veritatem. Inchoabant autem disceptationes, cum Veritatis imaginem adposuerat sibi judicum præses*). Atque Hebræos antiquiores a virtutibus viribusque symbolice et per imaginem exhibendis minime abhorruisse, id præter Cherubos docent Theraphim. »

Nono, egregie hunc locum tractavit Bähr in opere cui titulus : *Symbolik des Mosaischen Cultus*, tom. II, p. 108 et 134 seqq. illius sententiam, quæ multo aliis praplacet, paucis hic exponere, operæ pretium erit.

1. Τὸ חשן, ornamentum pectorale, *rationale* vulgo dictum, munus judicis spectat et significat : hinc semper dicitur rationale *judicii* : cf. *Num.* XXVII, 21. Eo modo se habet ad Urim et Thummim, quo arca ad tabulas legis : mere est repositorium. Id indicat tum ipsius forma, cava scilicet instar marsupii; tum hebraeæ phrasis constructio, ut jam animadvertit Rabbi Levi ben Gerson, apud Spencerum, cap. II, p. 317 : « Quia Moses post insertos Pectorali lapides pretiosos, jubetur ei intere Urim et Thummim, hoc facit credere, quod Urim et Thummim fuerunt quidpiam quod Moses Pectorali indidit, ad eum modum quo tabulas indidit in arcam, quia utrinque eadem phrasis ונתת אל (conf. *Ex.* XXV, 16) adhibetur. »

2. *Urim* igitur erit *lux*, seu *illuminatio* in judicando; quo posito Thummim verti nequit *perfectio* : perfectio enim cum judicio non quadrat, quadrat autem cum *illuminatione* in judicando, ita ut sensus sit *perfecta illuminatio*. Ita Carpzov, *Apparat. critic. Ant.* p. 76 : « Duo utique et *disparia* sunt vocabula, Urim *luces*, Thummim *perfectiones*, sed quæ per tritam admodum hendiadem rem unam, *illuminationes perfectissimæ*, notant. » Gesenius quoque, *Thesaur.* p. 54, duas has voces sensu jungit, dum vertit, *revelatio vera*, quæ tamen versio pluribus peccat, primum quod Thummim non significat *vera*, deinde quod notionem veritatis illuminationis notio complectitur, *illuminatio* autem in discernenda veritate plus minusve *perfecta* esse potest. Adde, quod vox *Urim* sola non semel occurrit, v. g. *Num.* XXVII, 21; I *Sam.* XXV, 6; nunquam vero *Thummim* : unde jure infertur *Urim* esse potiorem denominationem, *Thummim* vero secundariam sumique tanquam adjectivum.

3. Τὸ Urim et Thummim erat res aliqua corporalis, sub visum tactumque cadens, in Rationali inclusa : hinc Rationale erat duplicatum tanquam marsupium; ideoque errat Schroeder : vid. supra. Rursum, res illa erat unica : hinc per solam vocem *Urim* nonnunquam designatur, juxta axioma : A potiori fit denominatio; Thummim est notio secundaria, non necessaria, tanquam merum ἐπίθετον addita. Errant igitur Michaelis et Gesenius qui *plures* res admittunt. Ex locis I *Sam.* XXIII, 9; II *Sam.* II, 1, patet responsum ab Urim et Thummim petitum reddi non potuisse simplici affirmatione vel negatione, qualem aliqua sors dare potest : gratuito igitur *tres* sortes a Michaeli sumuntur. Nec majori ratione *duæ* tantum assumerentur, una negans, affirmans altera; nam τῶν Urim et Thummim notiones, nedum oppositæ, e contra ita conjunctæ videntur, ut unum idemque exprimant. Insuper duæ illæ res, saltem in hac hypothesi distinctæ, male designarentur per solam vocem *Urim*, ut non semel fieri supra diximus. Quid sit autem illa res unica, e qua materia, quave stet forma, respondeo cum Prideaux, *Orat. de vest. Aaron.* II (apud Spencer. p. 327) : « Sufficit observasse, Urim et Thummim a Deo tradita, a Mose recepta, et inter Rationalis duplicitatem velut in theca quadam fuisse inclusa. Ultra qui temere quid asseruerit, videat ne venditando scientiam, tam imperitis, quam peritioribus ludibrium debeat. »

4. Res illa corporalis, visibilis, unica, etc. vel erat ratio, et quasi *instrumentum*, quo Pontifex illuminaretur ad judicium, vel tantum symbolum et quasi signum externaque attestatio hujus illuminationis. Prius dici nequit, toti videlicet Mosaicæ institutioni ἀναγκαίῳ repugnat, quæ magiam omnem ut abominabile quid omnino respuit, nedum admittat. Posterius e contra

nomine Levi, *he* ex nomine Jehuda. Ingeniosum videtur hoc figmentum.

Ut in re tam obscura aperiam id quod sentio, dico *primo* : Satis patet ex Scriptura Deum per *urim* consultum solere respondere, et dare oracula; vel potius *urim* hoc alibi non usurpari, nisi ubi Dei responsum sciscitantur per pontificem, vestibus pontificalibus et rationali maximeque *urim* indutum; ita enim *Num.* XXVII, 21, dicitur : «Eleazar consulet Dominum;» hebraice est, *Eleazar interrogabit Dominum in judicio urim.* Similia sunt I *Reg.* XXII, 15, in Hebræo, et cap. XXIII, vers. 2 et 4, et cap. XXVIII, vers. 6, et I *Esdræ* II, 63, et II *Esdræ* VII, 65, et alibi. Sicut enim Deum consulebant per Prophetas, ita et per pontificem pontificalibus urimque vestitum.

Dicto ex re-mira. Dico *secundo* : Mihi verisimilius videtur hæc duo nomina *urim* et *tummim*, id est doctrina et veri-

mirum in modum cum Mosis institutione congruit. Quemadmodum enim legis tabulæ, in arca repositæ, omnes leges præceptaque omnia a Deo Israelitis data repræsentabat, et, veluti divini fœderis monumentum, quomodo Jehovah cum populo Israelitico se haberet, asserebant : ita symbolum τῶν Urim et Thummim divinam *illuminationem in judicando* nunquam Pontifici defuturam significabat atque attestabatur. Cf. verba Rabbi Levi ben Gerson superius allata.

5. Illuminatio per Urim et Thummim non absolute et sine restrictione Pontifici concedebatur. Illius usum ipsa Rationalis institutio et forma indicant. Rationale enim duodecim constat lapidibus pretiosis, in quadrum ordinatis, totum Israeliticum populum tanquam τῷ Dei צבא repræsentantibus. Hinc Judicium et Illuminatio Israelem quatenus est Dei populus et צבא, non res privatas, spectat. Revera patet ex historia nunquam illuminationem per Urim et Thummim concessam, imo quæsitam esse, nisi quando totius populi res agebatur. Cf. *Num.* XXVII, 21; I *Sam.* XXIII, 9; XXX, 7. Ita quoque Rabbini. Abarbanel : « Requiritur ut interrogatio sit consilium, quod spectet negotium omnis populi, non de re particulari et privata alicujus, » *in Exod.* XXVIII. Buxtorf, *Hist. Urim et Thummim*, cap. III : Nimirum non licuit sacrum hoc oraculum consulere de negotio privato... sed de rebus publicis. Hinc tribuum nomina Pectorali erant inserta, ut scirent, harum duntaxat causa hoc beneficium ipsis indultum esse. »

6. Quomodo vero Pontifex Maximus consuluerit Deum, et quanam ratione is responsa dederit, facile dictu est. Pontifex precibus a Deo rogabat illuminationem, ut in re gravi et publica populo bene consulere posset. Quod ipsi, precibus absolutis, in cor, id est in mentem, venerat, pro Dei responso habebatur, illudque revera ipsi a Deo inspiratum esse, Urim et Thummim quæ suo pectori applicata gerebat, attestabantur. Quemadmodum Deus in signum suæ in Israelitas singularis protectionis, in medio eorum suam sedem visibilem constituerat, ita huic eidem populo de salute aliorum populorum tam bene merenti, signum externum et pignus indulsit, quo certus esset, ipsi nunquam divinum consilium et illuminationem in rebus magni momenti defuturum; nec, qui visibile illud pignus gereret, dignior alius, quam Pontifex Maximus, *regni hujus sacerdotalis* (*Exod.* XIX, 6) dux et princeps. Rei miraculum si quem offendit, populum Israeliticum a Deo tam singulariter electum, tam divinitus deductum, tanta dignitate donatum prius miretur.

tas, inscripta fuisse rationali, ita ut cum dicit Scriptura : « Pones in rationali doctrinam et veritatem, » sensus sit, inscribes in rationali hæc duo nomina : Doctrina et Veritas, sicuti tiaræ pontificis inscripta fuerunt duo verba : « Sanctitas Domino, » uti videbimus vers. 36. *Urim et tummim inscripta fuerunt rationali.*

Hæc sententia probatur *primo*, quia hic planus et simplicissimus est sensus verborum Scripturæ quæ vix alium patiuntur : nam cum fuse descripsisset Moses duodecim gemmas rationalis, et immediate ante hoc præceptum de ponendo urim et tummim in rationali, rursus duodecim gemmarum clare meminisset : quorsum, quæso, paulo post, easdem tam obscure nominibus *urim* et *tummim* inculcaret? Prob. Primo.

Dices, eas denuo per urim inculcari, ut usus et finis harum gemmarum significetur, videlicet quod illæ erunt instar oraculi, per quod Deus consultus respondebit, quasi dicat : Pones urim et tummim in rationali, id est, pones oraculum in rationali. Objicitur.

Sed contra, *primo*, hoc satis significatum est nomine rationalis judicii, uti dixi vers. 13, idque clarius vel æque clare, quam nomine *urim* et *tummim*; ergo si Scriptura rationale judicii volebat exponere, aliis et clarioribus usa fuisset verbis, quam *urim* et *tummim*. Resp. Primo.

Secundo, Mosis non erat facere, vel ponere oraculum in hisce lapidibus, sed Dei : ergo non bene dicitur, « pones, » vel, ut hebraice est, *dabis in rationale*, doctrinam, id est oraculum; sed dicendum erat : « Ego ponam, ego dabo per lapides hosce oraculum. »

Tertio, τὸ *autem*, cum ait : « Pones autem in rationali urim, » id est doctrinam, plane significat hic novum quid, et omnino diversum præcipi ab eo quod præcessit, puta a fabrica duodecim gemmarum. Tertio.

Dices *secundo* : Hæ duodecim gemmæ vocantur מלאים *milluim*, id est plenitudines, *Exod.* XXV, 7; ergo non mirum, si eædem vocentur *urim*, id est illuminationes.

Respondeo : Gemmæ istæ *Exod.* cap. XXVII, non vocantur *milluim*, id est plenitudines, sed אבני מלאים *abne milluim*, id est lapides plenitudinum, hoc est, quibus impleretur et ornaretur rationale, per phrasin Hebræis usitatam, quam omnes ibidem explicant eo modo quem jam dixi; unde tam Chaldæus quam Noster ibidem vertunt, *ad ornandum rationale* : hic vero non vocantur *lapides illuminationum*, sed illuminationes, sive lux et doctrina : ita enim Hebræum *urim* Noster, et alii omnes vertunt. Unde

Secundo, hanc sententiam suadent Septuaginta qui *urim* et *tummim* vertunt δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν, id est manifestationem et veritatem, et Noster Interpres, qui *veritatem* : quis enim non videt, plane de torte duodecim gemmas, licet ad oraculum positas in rationali, vocari « doctrinam » et « veritatem? » Si id voluit Spiritus Sanctus, cur id non

expressit in Hebræo, aut saltem cur per aliquem Interpretum id non explicavit, dicendo : « Pones urim et tummim, » id est, pones oraculum, « in rationali? » Jam vero dum passim vertunt : « Pones in rationali doctrinam et veritatem, » quid aliud significant, quam hæc ipsa inscripta fuisse rationali? idque sat significat *he* demonstrativum quod in Hebræo additur, et præponitur *urim* et *tummim*, *q. d.* Τὸ *urim* et τὸ *tummim* pones et scribes in rationali.

Probatur tertio. *Tertio*, quia hanc sententiam aliis præfert S. Augustinus, *Quæst.* CXVII; Philo, lib. III *De Vita Mosis*; Rupertus, Hugo Cardinalis et Victorinus hic; Raduplhus, lib. VI *in Levit.* cap. I; Alcazarius in *Apoc.* cap. XI, notat. 7; Bellarminus, lib. IV *De Pontifice*, cap. III. Favet etiam S. Hieronymus *ad Fabiolam*, et S. Gregorius, II part. *Pastor.* cap. II, et Rabanus hic; item Cyrillus in expositione Symboli Nicæni, ubi sic ait : « In pectore summi sacerdotis fuere lapides duodecim, in quorum medio figuratum erat, manifestatio et veritas, duo iterum alii lapides; cæterum per hos duodecim, Apostolorum chorus enigmatice demonstrabatur, quasi in circulo Emmanuelem, qui est manifestatio et veritas, cingens. »

Nec obstat Josephus, lib. III *Antiq.* cap. IX, ex quo auctores sextæ sententiæ suam opinionem hauserunt : tantum enim eo cap. narrat Josephus, has duodecim gemmas rationalis tempore belli solere fulgere, et fulgore suo prænuntiare victoriam Hebræorum, ideoque *essen* (*chosen* hebræum), id est, rationale, a Græcis dictum esse λογεῖον, id est oraculum, eo quod contineret has gemmas suo fulgore prænuntiantes victoriam. Sed hoc vaticinii genus cessavit jam a ducentis annis, inquit Josephus. Itaque non asserit Josephus, in omni re dubia gemmis præsignatum fuisse eventum, qui futurus erat : neque vero fieri poterat, ut gemmæ fulgore suo loquerentur et prænuntiarent modum, tempus, aliasque rei futuræ circumstantias : unde, ut jam ante vidimus, responsum vel oraculum *urim* in Scriptura vocatur oraculum per sacerdotem, vel vocem sacerdotis. *Secundo*, in priscis illis vacillat subinde fides Josephi; sed esto demus, quod ipse ait, lapides hos tempore belli mutasse colorem aut fulgorem, itaque significasse futurum belli eventum, quod tamen ridet S. Augustinus, imo demus Josephum dicere non tantum in bello, sed in qualibet alia re id accidisse, inde tamen non effeceris Josephum dicere *urim* et *tummim* fuisse has duodecim gemmas rationalis : neque enim Josephus lapides illos radiantes *urim* et *tummim* nominat; aut Josephum negare quod *urim* et *tummim* inscripta fuerint rationali : potuerunt enim ei inscribi, ut indices et significativæ miraculi, sive oraculi, quod per lapides eorumque fulgorem dabatur.

Objicies *primo*, nulla fit mentio hujus scripturæ *urim* in rationali, *Exodi* cap. XXXIX, ubi tamen fabrica ephod exacte describitur. Objicitur primo.

Respondeo, hic satis eam exprimi, et ex hoc loco satis intelligi, eam juxta præceptum Domini factam et insertam fuisse rationali, maxime, quia eo loco ea tantum fere recensentur, quæ ad ingenium artificis Beseleel, vel ad materiam, partesque fabricæ spectant. Talia autem sunt lapides, catenulæ, vectes, tabulæ, annuli, etc., non autem scriptura vel textura duorum nominum, quæ non a Beseleel, sed a phrygione quopiam vel phrygionissa contexta esse, est verisimile. Unde et multa alia compendii causa præteriit ibidem Moses, quæ fuse hic enarrat, ut patet de compositione olei et thymiamatis, cap. XXXVII, vers. 29; de modo inscriptionis nominum in lapidibus onychinis, cap. XXXIX, vers. 6. E contrario quædam ibi supplentur, quæ hic subticentur, ut patet de vecte medio, cap. XXXVI, vers. 33; de coronulis mitræ, cap. XXXIX, vers. 27; de speculis mulierum, ex quibus factum est labrum æneum, cap. XXXVIII, vers. 8; de metalli pondere in fabricam insumpto, cap. XXXVIII, vers. 24. Non mirum ergo *urim* et *tummim* subticeri et subaudiri *Exodi* cap. XXXIX, præsertim cum vice versa *Levit.* cap. VIII, vers. 8, illa exprimantur, et subticeantur gemmæ rationalis : « Rationale, inquit, aptavit in quo doctrina et veritas, » ubi in rationali 12 ejus lapides per compendium intellexit; expressit vero et nominavit doctrinam et veritatem, quæ maxime sacerdotem ornare debent. Resp.

Objicies *secundo* : Rationale erat valde parvum; ergo non videtur capere potuisse 12 lapides cum hac scriptura, *urim* et *tummim*. Objicitur secundo.

Respondeo : Rationale ad hoc satis erat magnum; nam tam in longitudine quam in latitudine habebat spithamam; potuisset ergo multo plures lapides capere. Deinde, in rationali interstitium erat inter singulos ordines lapidum, ipsosque lapides, in quo facile exarari poterant decem hæ litteræ *urim* et *tummim*, non tantum minusculæ, sed et magnæ ac conspicuæ.

Itaque verisimile est has duas voces, opere phrygionico acu pictas fuisse in rationali, inter duodecim gemmas, quanquam Cyrillus verbis ante citatis innuat eas inscriptas fuisse in duobus lapidibus, distinctis a duodecim gemmis.

Denique potuerunt hæ duæ voces inscribi alicui telæ, vel membranæ, et appendi ad ipsum rationale, idque insinuatur *Levit.* cap. VIII, vers. 8, in Hebræo.

Quæres *secundo*, cur *urim* et *tummim*, id est, doctrina et veritas, inscripta fuerint rationali? Quæritur secundo, cur *urim et tummim* inscripta fuerunt rationali? Causa litteralis.

Respondeo *primo* : Historica et litteralis causa fuit, ut per hoc sacerdotii dignitas commendaretur populo, quando pontificem rationali urimque indutum edoceri a Deo de futuris eventis, et vice Dei oracula fundere cernebat, non quod per has voces *urim* et *tummim*, in rationali acu pictas, Deus responderet; sed quod per pontificem, iis quasi pontificalibus indutum, et fungentem jam munere pontificio, Deus revelaret illa, de quibus

consulebatur, idque hæc scriptura *urim* et *tummim* significabat, scilicet pontificem rationali indutum, esse in *urim* et *tummim*, id est, accipere a Deo doctrinam et veritatem dubiorum, de quibus eum consulebat. *Urim* ergo non oraculum, sed index erat oraculi; et cum Scriptura dicit Deum per *urim* consultum esse, aut respondisse, id metonymice explicandum est, ut significetur, Deum respondisse per sacerdotem rationali, in quo erat *urim*, indutum. Quod ergo dicitur I *Esdræ*, cap. II, vers. 63, et *Nehemiæ*, cap. VII, vers. 66: « Dieitque Athersata eis (sacerdotibus non invenientibus suam genealogiam), ut non manducarent de sanctis Sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus; » hebraice est, *donec surgeret sacerdos in urim et tummim*, hoc est, donec surgeret pontifex aliquis, qui per rationale et urim, modo jam dicto, doceretur, perfecteque intelligeret a Deo, an illi quorum incerta erat genealogia, habendi essent sacerdotes, nec ne.

Simili modo apud Ægyptios, inquit Ælianus, lib. XIV, cap. XXXIV, summus sacerdos (qui et supremus erat judex) gestabat collo appensam imaginem ex sapphiro, quæ appellabatur « Veritas, » atque innuit Ælianus hanc veritatis effigiem in ipso sapphiro fuisse impressam.

Causa allegorica. *Secundo*, allegorica causa fuit, ut pontifex *urim* gestans, et oracula fundens, typus esset Christi summi Pontificis et Prophetæ, per quem veritas facta est, et ad nos delata e sinu Patris, *Joan.* cap. I, vers. 17 et 18. Consequenter ut idem esset typus Vicarii Christi, puta Pontificis Romani, qui per assistentiam Spiritus Sancti habet infallibilem auctoritatem ad universalis Ecclesiæ administrationem, circa decisiones, tam fidei, quam morum. Unde instar urim gestat, aliisque Archiepiscopis gestandum communicat pallium; hoc enim significat plenitudinem auctoritatis et potestatis. Ita Alcazar, *Apocal.* cap. XI, p. 586.

Veritas est sol pulcherrimus. Christi ergo et Christianorum pectus ornet veritas, quasi monile divinum et speciosissimum. Nam, ut ait S. Augustinus, *epist.* 9 : « Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quam Helena Græcorum : pro ista enim fortius Martyres nostri adversus hanc Sodomam, quam pro illa mille heroes adversus Trojam dimicaverunt. » Est enim veritas quasi sol mundum illustrans. Erat apud Ethnicos Fidii simulacrum, quo honor forma viri expressus, veritati, quæ virginis specie effingebatur, manum porrigebat; in medio autem locabatur amor. Qua effigie significabant, *primo*, veritati honorem deberi et amorem; *secundo*, Fidium, id est, fidem niti veritate, amore et honore. Nam « hominum fidem (ut quidam ait) veritas parit, honor sustinet, amor nutrit. »

Symbolice, honor est Deus Pater, veritas est Filius, amor est Spiritus Sanctus : hæc tria conspirant in unum, gignuntque in nobis fidem, gratiam et salutem. Dixit Pythagoras, « veritatem post Deum colendam esse, utpote quæ homines Deo proximos facit; » testis est S. Hieronymus *Contra Rufinum*.

Tertio, moralis causa fuit, ut sacerdos gestans *urim* et *tummim*, id est, illuminationem, sive doctrinam, et veritatem atque perfectionem, admoneretur jugiter sui officii, videlicet eum debere habere *primo*, *urim*, id est, illuminationem et doctrinam, tum studio, tum magis pietate et oratione acquisitam, *Deut.* cap. XVII, vers. 9, et *Malachiæ* cap. II, vers. 7. Rursum *urim*, id est, inflammationem et zelum, quo populum ad Dei legem et amorem accendat. *Urim* enim hebraice et lucem et ignem lucentem significat : unde Abraham dicitur eductus de *Ur*, id est, de igne Chaldæorum. Hinc ab Hebræo *Ur* deducunt aliqui Latinum *uro* : lux enim illuminat, calefacit et urit. Talis *urim* erat S. Joannes Baptista : erat enim ipse « lucerna ardens et lucens. »

Secundo, eum debere habere *tummim*, id est veritatem, tum in corde, tum in ore, tum maxime in vita, puta integritatem et perfectionem vitæ : hanc enim significat *tummim*. Sicut enim os cordi, ita vita ori et cordi respondere debet, perinde ac Verbum Dei (quæ æterna est veritas) est imago Patris : sic hominis verbum et vita debet esse imago cordis, in quo gignitur, ita ut id indicet ac repræsentet quod in corde est, non aliud quippiam fallax ac diversum. Hinc veteres, teste Pierio, lib. LIV, veritatem pingebant quasi malum persicum, cui folium unum adhærebat. Pomum enim persicum simile est cordi : folium simile est linguæ. Sicut ergo pomo folium adhæret, ita cordi adhæreat lingua et vita, idque tantum proferat sermone et operibus, quod continetur corde, non aliud quippiam falsum et ementitum.

Denique, eum debere esse interpretem et tutorem veritatis publicæ, id est justitiæ; ea enim magis rempublicam conservat, quam fortitudo. Unde Agesilaus princeps, rogatus utra virtutum harum esset præstantior, respondit : « Nullus usus est fortitudinis, nisi adsit justitia; omnibus autem justitiam colentibus nihil opus est fortitudine. » Pontifex ergo sit Melchisedech, id est, rex justitiæ.

Tropologice, quomodo in sacerdotibus nostris requiratur tam *urim*, quam *tummim*, id est, tam doctrinæ splendor, quam veritas et integritas vitæ, vide apud S. Hieronymum, *De Vestibus sacerdot.*, et S. Gregorium, II part. *Pastor.* cap. III.

Rectorum vita a subditis trahitur in exemplar. Caveant ergo pastores et doctores, æque ac principes, ne vitiorum exemplo populum inficiant. Nam, ut ait Quintilianus, *Declam.* 3 : « Hæc est superiorum conditio, ut quidquid faciunt, præcipere videantur; et perniciosissimus est, malæ rei quisque maximus auctor; » utque ait Claudianus, *Panegyr. 4 Honorii* :

Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita regentis :
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Et Horatius, *Satyra* 14 :

Velocius et citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeunt animos auctoribus.

Altera ex parte, ut ait S. Gregorius, hom. 26 *in Evang.* : « Durum est, ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex fiat alienæ; » et, ut ait S. Ambrosius, *epist.* 76 : « Quid tam divinum quam ista sententia, ut is peccata puniat, qui peccati exors sit; quomodo enim feras alieni ultorem, et proprii criminis defensorem? » Quare recte Cassiodorus, lib. VI *Var.*, hanc formam rectori præscribit : « Esto, ait, vita continens, ut possis in alios esse judex. Prima æquitas est, a se præsules inchoare, ut debeant criminosi metuere, quem nequeunt similem reperire. Nullas in se culpas timet reus, quas in se habere perspexerit cognitorem. O quale est, liberum tribunalibus insidere! »

ET GESTABIT JUDICIUM FILIORUM ISRAEL. — « Judicium, » id est, rationale judicii, de quo vers. 15; est metonymia. Sic cap. XXVII, vers. 21 et alibi, *testimonium* vocat ipsam arcam, in qua erat testimonium, id est lex, sive tabulæ legis.

Vers. 31. Tertia vestis pontificis, tunica hyacinthina describitur. 31. FACIES ET TUNICAM SUPERHUMERALIS TOTAM HYACINTHINAM. — Hæc est tertia vestis pontificis. Prima enim erat ephod, secunda erat rationale, tertia est hæc tunica, quæ proinde tunica ephod, id est superhumeralis, dicitur, quia ipsi proxime incumbebat ephod cum rationali, ita ut ephod immediate supra hanc tunicam indueret pontifex. Ita S. Hieronymus.

Primo. Nota *primo* : Hæc tunica erat laxior quam tunica stricta, sive linea, de qua vers. 40, atque ad talos usque descendebat. Unde a Septuaginta vocatur ποδήρης, ἀπὸ τοῦ ποδός, quod usque ad pedes esset promissa.

Secundo, erat hæc tunica hyacinthina, id est, facta ex lana hyacinthina, sive violacei coloris; significabat enim sacerdotis vitam debere esse cœlestem, idque usque ad finem : ipsa ergo monebat sacerdotem, ut ipse hoc suo colore conspecto, mentem in cœlestia sublevaret, ait Theodoretus, ac proinde curaret corpus habere leve et aereum ex sobrietate et victus tenuitate, ait Nyssenus.

Tertio. *Tertio*, tunicam hanc manicas habuisse docet S. Hieronymus, nec repugnat Josephus, si bene examinetur (1).

Quarto. *Quarto*, hæc tunica inferne in limbo, qui erat juxta pedes, habebat duo et septuaginta mala punica, et totidem tintinnabula, ut horum pulsu vocalis incederet pontifex, ingrediens Sancta sanctorum, alioqui moriturus, de quibus vers. 35.

Quinto. *Quinto*, habebat capitium cum ora, sive limbo textili, de quo jam sequitur.

(1) Rosenmullerus tamen huic tunicæ exteriori manicas defuisse affirmat.

Vers. 32. Capitium tunica quod? 32. IN CUJUS MEDIO SUPRA ERIT CAPITIUM. — « Capitium, » id est apertura; hebraice est os *capitis*, id est, foramen in summo, per quod caput transmittatur. « Erat, ait S. Hieronymus, hæc tunica in superiori parte qua collo inducitur, aperta, quod capitium dicitur. »

ET ORA PER GYRUM EJUS TEXTILIS. — « Ora » hæc erat fimbria vel limbus aperturæ jam dictæ, sive capitii latera, ne rumperentur, tegens et firmans per circuitum. Unde hebraice est, *sicut limbus loricæ erit ei ne rumpatur, q. d.* Muniet eam instar limbi loricæ, ne rumpatur (2).

Erat hæc « ora textilis, » id est facta non acu, sed opere textili. Septuaginta vertunt, *opus textorii, copulationem textam ex ipso*. Unde S. Augustinus, *Quæstione* CXVIII, et S. Hieronymus docent hanc oram vel fimbriam attextam fuisse capitio unica contextura, non vero fuisse illi assutam : Josephus tamen eam assutam dicit; sed forte tantum vult dicere eam fuisse annexam, quod tam de textura, quam de sutura accipi potest.

Vers. 33. Mala punica et tintinnabula. 33. DEORSUM VERO AD PEDES EJUSDEM TUNICÆ, PER CIRCUITUM QUASI MALA PUNICA FACIES EX HYACINTHO, ET PURPURA, ET COCCO BIS TINCTO, MIXTIS IN MEDIO TINTINNABULIS. — Josephus hæc sic describit : « Ima, ait, vestis ornabatur limbo effigie malorum punicorum distincto, a quo et tintinnabula aurea sic dependebant, ut medium esset quodque malum punicum inter duo tintinnabula situm, et vicissim tintinnabulum inter duo mala punica : » erant ergo alternatim sita malum punicum et tintinnabulum. Ecclesiasticus cap. XLV, vers. 10, plurima ea fuisse dicit, S. Hieronymus et Isidorus, lib. I *Etymol.* XXI, præcise numerant duo et septuaginta mala punica, et totidem tintinnabula.

Vers. 35. 35. UT AUDIATUR SONITUS, QUANDO INGREDITUR ET EGREDITUR SANCTUARIUM IN CONSPECTU DOMINI, ET NON MORIATUR, — id est, ut non moriatur propter inobedientiam : volo enim et jubeo sonitum pontificis, puta pulsum tintinnabulorum ejus audiri in ingressu et egressu tabernaculi, ad excitandam in eo et in populo reverentiam mihi debitam, videlicet ne domum meam intret nisi prævio pulsu, non quem ego audire cupiam, sed quem ipse uti et populus audiens, admoneatur majestatis meæ, cujus templum ingreditur, simul et reverentiæ officiique sui.

In veste pontificis erat totus orbis, quomodo? Hinc ait Sapiens cap. XVIII, vers. 24 : « In veste poderis (in tunica hac hyacinthina, sub qua cum Lyrano, Dionysio et Hugone omnes alias pontificis vestes intellige per synecdochen) totus erat orbis terrarum. » Nam *primo*, femoralia linea fi-

(2) « Vulgo vertunt, *ne laceretur*, existimantes לא idem valere quod לא. Sed vertendum est, sit foramen.... sit limbus...., *non lacerabitur*. Nos etiam in talibus sententiis a vincienda oratione abstinemus. » Ita Maurer ad h. l. Nec intelligenda hic lorica ænea aut ferrea, sed *lineæ*, quales loricæ in Ægypto ferri solebant. Cf. Plinium, *Hist. Nat.* XIX, I, 2; Herodotum, lib. III, cap. XLVII.

gurabant terram, ex qua linum nascitur. *Secundo*, zona figurabat oceanum, qui quasi zona terram cingit. *Tertio*, tunica hyacinthina figurabat aerem, in qua sunt mala punica, id est fulgura, et tintinnabula, id est tonitrua. *Quarto*, ephod varium figurabat cœlum sidereum; duo onychini erant duo hemisphæria, vel sol et luna : duodecim gemmæ in pectore erant duodecim signa in Zodiaco. *Quinto*, tiara figurabat cœlum empyreum; lamina tiaræ aurea habens inscriptum nomen tetragrammaton, figurabat Deum omnibus præsidentem. Idque *primo*, ut hoc suo vestitu et ornatu pontifex ostenderet, se Creatoris mundi esse ministrum, et indicaret omnem creaturam Dei misericordia indigere, ipseque pro ea tam habitu et veste, quam voce et mente precaretur. *Secundo*, ut considerata universi, quam gestat, imagine, vitam præstaret a natura non degenerem; sed, sicut elementa aliaque creata Deo per omnia obediunt, ita obediret et ipse. Ita Philo. *Tertio*, ut operando sacris totum mundum, quem in veste quasi gestat, deprecatorem secum apud Deum allegaret. Hæc omnia pene ex Josepho et Philone habet S. Hieronymus, et brevissime S. Thomas, I II, *Quæst.* CII, art. 5, ad 9, qui et tropologiam addit pari brevitate. Femoralia, ait, significant castitatem; tunica linea significat vitæ universæ puritatem et innocentiam, zona moderationem discretionis, tiara rectam intentionem, et hæc communia sunt omnibus sacerdotibus. Pontifici vero insuper propria erat lamina aurea cum nomine *Jeheva*, significans jugem Dei memoriam in contemplatione, quam debet habere pontifex. *Secundo*, ephod, id est compassio, qua suis quasi humeris ferat infirmitates populi. *Tertio*, tunica hyacinthina, id est conversatio cœlestis. *Quarto*, rationale, id est cura, et charitatis viscera erga subditos.

Cur? Prima causa. Secunda. Tertia. Tropologia vestium pontificis.

Ubi nota : Totus mundus est quasi templum quoddam sanctissimum et Deo dignum, ut aiebat Diogenes, et Philo lib. II *De Monarchia*, et Lactantius, lib. *De Ira Dei*, cap. XIV. Hinc et Baruch ait cap. III, 24 : « O Israel, quam magna est domus Dei! » scilicet hic mundus, in quo quasi divini templi antistes, sacerdotio functurus pro universis creaturis, homo est constitutus : ideoque Hebræorum pontifex in sua veste totum repræsentabat orbem.

Mundus est quasi templum Dei.

Sed ut ad tintinnabula revertamur, hæc allegorice prædicationem Christi, mala vero punica ejusdem miracula significabant. Ita Rupertus, quem vide reliqua omnia Christo accommodantem. Prosper hæc Pentecostæ attribuit, in qua fuerunt tintinnabula (quæ Prosper numerat 50 in tunica hac Aaronis) et mala punica, id est, linguæ igneæ Apostolorum personantes magnalia Dei.

Tintinnabula significabant prædicationem Christi, mala punica miracula Christi.

Tropologice S. Hieronymus : « Tanta, ait, debet esse scientia et eruditio Pontificis Dei, ut et gressus ejus et motus, et universa vocalia sint. Veritatem mente concipiat, et toto eam habitu resonet et ornatu; ut quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina sit populorum : absque tintinnabulis enim, et diversis coloribus, et gemmis floribusque virtutum, nec sancta ingredi potest, nec nomen antistitis possidere. »

Pontifices omnia debent esse vocalia.

Et S. Chrysostomus, hom. 73 *in Matth.* : « Sicut, ait, homo ubicumque fuerit, cæteris animantibus præstat : ita doctorem decet, sive loquatur, sive sileat, sive in conviviis, sive alibi sit, cæteris hominibus præcellere : adeo ut incessu, et aspectu, et habitu, omnibusque simpliciter aliis in rebus præstantior esse videatur. » Nam, ut idem ait hom. 3 in I *ad Corinthios* : « Hæc est ratiocinatio cui contradici non potest, quæ fit per facta. » Quare, ut idem ait hom. 5 in II *ad Thess.* : « Magis debet esse doctor vitæ, quam sermonis. » Et S. Augustinus, libro IV *De Doctrina Christiana*, cap. XXVII : « Ut obedienter, ait, audiatur concionator, quantacumque granditate dictionis, majus pondus habet vita dicentis. »

Rursum, tintinnabula sunt aurea, ut significetur omnem sermonem pontificis debere esse aureum, de charitate, sanctitate rebusque divinis.

Eodem modo hæc non tantum de Pontifice, sed et de quovis sacerdote nostro (qui sanctior esse debet pontifice Judaico, eo quod sanctiora tractet et consecret mysteria) accipiunt S. Augustinus, *Quæst.* CXIX, et S. Gregorius, lib. I *Regist.* epist. 24 : « Ideo, ait, in incessu sacerdos habet tintinnabula, ut vitæ viam cum linguæ sonitu, ipsa quoque bona opera sacerdotis clament; dicitur que : Mala punica jungite, quasi dicat : Per omne quod dicitis, unitatem fidei teneatis. » Nam malum punicum, quod uno cortice multa grana complectitur, unitatem fidei designat; vel, ut ait Beda, multifariam virtutum operationem uno charitatis munimine tectam. Vide Bedam hæc omnia simili ratione adaptantem.

Tale tintinnabulum, talis gratia et efficacia dicendi resonabat in S. Antonio; nam S. Athanasio teste : « Sermo ejus sale conditus consolabatur mœstos, docebat inscios, concordabat iratos, omnibus suadens nihil amori Christi anteponendum; proponebatque ante oculos bonorum magnitudinem futurorum, et Dei clementiam, et beneficia retexebat indulta. » Postea declarans effectus secutos : « Quis non, ait, tristitiam apud Antonium mutavit in gaudium? quis non iram vertit in pacem? quis orbitatis luctum non ad ejus temperavit adspectum? quis non mœrore paupertatis, quo premebatur, abjecto, statim et divitum despexit opulentias, et in sua lætatus est paupertate? quis post lassitudinem monachus, non ejus est juvatus hortatu? quis adolescentis ætatis accensus ardoribus, non ex ejus admonitu pudicitiæ amator fuit? quis vexatus a diabolo sine medela rediit? quis inimici cogitationibus distractus, cæca tempestate sopita sereno non regressus est animo? »

Item Athan.

Nec S. Martinus Antonio fuit inferior. De eo, præter alia, scripsit in genere Sulpitius, lib. *De Vita S. Martini*, cap. XXVI : « Jam vero in verbis et in confabulatione ejus, quanta gravitas, quanta dignitas erat? quam alacer, quam efficax, et quam in exsolvendis Scripturarum quæstionibus promptus ac facilis? Et quia multos ad hanc partem incredulos scio, quippe quos viderim, me ipso etiam inherente, non credere, Jesum testor, spemque communem, me ex nullius unquam ore tantum scientiæ, tantum ingenii, tam puri et tam boni sermonis audisse. Quanquam in Martini virtutibus, quantula est ista laudatio? nisi quod mirum est homini illitterato ne hanc quidem gratiam defuisse. » Hæc Sulpitius.

Eminebat hoc idem donum in S. Joanne Chrysostomo, summo concionatore, qui animos etiam privato sermone permovebat. Audi in ejus Vita Georgium Alexandrinum : « Subinde, inquit, commeminit vitæ sanctorum Patrum et Anachoretarum, eorumque conversationis et virtutis; ita ut ejusmodi sermonibus compungerentur non pauci, atque ex eorum oculis elicerentur uberrime ac deffluerent lacrymæ, et ingenti desiderio caperentur solitariam exercendi vitam. »

Non defuit eadem gratia S. Fulgentio, de quo discipulus ejus Vitæ scriptor, cap. IX, XVII, XXI, hæc prodidit : « Et revera sacerdotis officium laudabiliter etiam tunc implebat, non tantum aliquos reconciliando, sed omnes quos attingere poterat, ad reconciliationem salutaribus monitis invitando : cujus sermo dulcis et rectus, quia dura quoque corda molliebat. » Et postea : « Cum verbo loqui quippiam, cogente interdum ratione, voluisset, in ore ejus omnis turba pendebat, ex locutione familiari considerans qualis esset spiritualis magistri futura doctrina. » Paulo post : « Tanta fuit B. Fulgentio facundi sermonis suavitas, tanta in vultu ejus micabat hilaritas, ut certatim fideles universos sancta charitas traheret, vel interrogare doctissimum virum, vel audire, quoties ad interrogata responderet. » Hæc ille. Unde colligas integrum fuisse B. Fulgentio conversandi talentum, quando cum gratia privati sermonis, alacritatem vultus, doctrinarum copiam, morum suavitatem, atque vim trahendi conjungebat.

Posterioribus sæculis habuimus B. Platonem Abbatem eodem dono locupletatum, de quo B. Theodorus Studita, orat. fun. *in B. Platonem*, hæc habet : « Quamdiu cum iis qui in urbe Bysantio erant, versatus fuit, domos totas in aliam vitæ formam mutavit, et ad virtutis statum convertit. Quidnam est hoc, quod dico? suæ, inquam, linguæ admonitionibus, jurandi consuetudinem ab ejus loci hominibus abstulit, nimios ornandi corporis cultus modesta sua doctrina repressit : sæpius de morum probitate disserens, ut charitatem exercerent in pauperes, hominibus persuasit. Quo fe factum est ut abunde pecuniæ conferrentur, et in ea loca, in quibus pietas exercebatur, publice distribuerentur : eosdem ad lectionem composite exercendam instituit, atque ad quodvis aliud bonum induxit. » Eamdem gratiam et efficaciam movendi et accendendi animos ad pietatem habuit noster fundator S. P. Ignatius, ut patet ex ejus gestis, et ex Vita quam scripsit noster Ribadeneira.

Denique notat Origenes, *hom.* 9, pontificem in ora et fine vestis habere hæc tintinnabula, ut de extremis temporibus et fine mundi nunquam sileat, sed inde semper sonet, inde loquatur, inde disputet, secundum eum qui dixit : « Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. » Illud sane efficiunt præstantissimi et efficacissimi concionatores, ut nullam habeant concionem, in qua novissimi alicujus comminatione, vel terrore, auditores non percellant.

Tintinnabula est ceteris de novissimis.

Hinc et Gregorius Nyssenus videtur per hæc tintinnabula accipere novissimam tubam Archangeli, quæ canet : « Surgite, mortui, venite ad judicium. » Ideoque, inquit, per hæc sua tintinnabula monetur sacerdos, ut corpus habeat leve et aereum ex cibi potusque tenuitate, ut exiliat ad novissimam tubam, referaturque sublimis per aera obviam Christo venturo ad judicium. Videant ergo sacerdotes ne ipsorum corpora unquam graventur crapula et ebrietate.

Item tuba Archangeli, *Surgite mortui.*

36. FACIES ET LAMINAM DE AURO PURISSIMO, IN QUA SCULPES OPERE CÆLATORIS SANCTUM DOMINO. — Lamina hæc erat affixa tiaræ in fronte pontificis, ut sequitur. Pro *Domino* hebraice est nomen tetragrammaton. Fuit ergo illud nomen laminæ inscriptum, ut docet S. Augustinus, Hieronymus, Beda, et patet ex Hebræo : *Sculpes*, inquit, קדש ליהוה *codes laiheva* (ut ita dicam), id est, *sculpes, Sanctitas Jeheva, q. d.* Insculpes laminæ hoc emblema : Deus sanctissimus est, et ipsa sanctitas Deo propria et essentialis est, ut scias sanctis eum sacrificiis et actibus a te coli oportere. Rursum, ut nomen Dei pontificis pulchritudinem coronet et protegat, inquit S. Hieronymus. *Tertio*, ut pontifex sit typus Christi, cujus nomen in fronte gerit, ideoque instar Christi portet omnes omnino iniquitates, etiam in ipsa oblatione commissas, easque expiet invocato nomine Dei; unde sequitur : « Portabitque iniquitates eorum, » etc.

Vers. 36. Tiaræ ascriptum erat *sanctitas Domino.* Cur? Prima causa. Secunda. Tertia.

Nota : Præcipuum Dei attributum est sanctitas. « Sanctitas enim, ut ait S. Dionysius, est ab omni inquinatione libera, incontaminatissima et perfectissima puritas; » unde et Spiritus Sanctus a sanctitate nomen accepit : quia sanctitas omnia superat, non quidem in Deo, in quo attributa omnia sunt æqualia, imo unum et idem, sed in nobis. Summum enim bonum et perfectio hominis et angeli est sanctitas. Hinc Seraphini, *Isaiæ* VI, ter sanctum Deum clamant, dicentes : « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum. » Sic et sancta illa quatuor animalia *Apoc.* cap. IV : « Requiem non habebant die ac nocte, dicentia :

Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens. » Sic et Deipara canit : « Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus. » Sic Trisagion puero in sublime rapto traditum fuit sub Theodosio Juniore Imperatore anno Christi 446. Cum enim Constantinopolis ingenti terræ motu quateretur, Imperator, Patriarcha et populus urbe egressi in campo degebant, supplicesque Deum orabant : et ecce puer quidam e plebe in sublime raptus ab angelis didicit hunc hymnum : « Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis; » cumque ad suos depositus redisset, atque id quod didicerat retulisset, totus populus eumdem hymnum cecinit, atque ita terræ motus cessavit, puerque statim vita defunctus est. Ita habent Græcorum Menologia 24 septembris; Damascenus, lib. III *De Fide*, cap. x; Nicephorus, Baronius et alii.

Vers. 38. 38. PORTABITQUE AARON INIQUITATES EORUM, QUÆ OBTULERUNT ET SANCTIFICAVERUNT FILII ISRAEL, — *q. d.* Ideo pontifex in fronte nomen Dei sanctum, in lamina sculptum præferat et portet, ut quasi in humeros suos tollat et auferat per nomen, virtutem et auctoritatem sanctitatis divinæ, quam hoc ornatu tacite invocat, iniquitates earum rerum, id est in iis rebus admissas, quas offerent, et offerendo sanctificabunt filii Israel. Patet hic sensus ex Hebræo.

Vide hic quam sacerdotes et viri pii humiles esse debeant, verecundi et pudibundi coram Deo, quod in ipsis etiam precibus et sacrificiis distractiones, curiositates, aliasque indecentias et culpas admittant, quas inibi confiteri et agnoscere, veniamque pro iis petere debent invocato nomine Domini.

ERIT AUTEM LAMINA SEMPER IN FRONTE EJUS, UT PLACATUS SIT EIS (ita legendum est cum Hebræo, Septuaginta, Chaldæo et Romano, non *ei*, uti legunt Plantiniana) DOMINUS, — *q. d.* Sacerdos præferens in lamina τὸ *Sanctum Domino*, hac quasi protestatione laudis et sanctitatis Dei, hocque actu latriæ et obedientiæ, vel maxime exorabit Deum, ut populo reconcilietur, et hoc modo portabit et auferet peccata populi.

Vers. 39. Quarta vestis pontificis erat tunica linea. 39. STRINGESQUE TUNICAM BYSSO. — Est hæc quarta vestis sacerdotis, scilicet tunica linea et stricta : hoc enim significat τὸ *stringes* : unde et Septuaginta vertunt κεκμβεῦς; κεκμβεῖα autem sunt vincula, ait Suidas, et succingula, ait Hesychius. Perperam ergo R. Abraham, R. Salomon, R. Sahadias, Vatablus aliique recentiores Hebræum שבצת *scibbâta*, id est *stringes*, vertunt *oculabis*, id est ocellis, sive ocularum figuris tanquam scutulatam vestem ornabis. Sed oculos hos non viderunt oculatissimi interpretes, Septuaginta, Chaldæus, S. Hieronymus, Philo et Josephus, qui tamen, utpote sacerdos, sæpe hac tunica induebatur : hi enim omnes constanter τὸ *scibbâta* vertunt *stringes* vel *cinges*, itaque alibi hoc vertunt ipsi quoque Judæi; solo hoc loco novitate abrepti, cæcam hanc oculorum significationem ei affingunt. Denique, tunicam hanc lineam zona accinctam fuisse patet *Levitici* VIII, 7. Unde liquet pontificem duplicem habuisse zonam, unam qua tunicam hanc lineam, alteram qua hyacinthinam cingeret, ut patet *Levit.* VIII, 7.

Quinta erat zona. Pontifex duas habebat zonas.

Jubet ergo hic Deus tunicam hanc lineam stringi bysso, id est zona byssina, quam Josephus ait latam fuisse quatuor digitos, et intus inanem fuisse, ita contextam ut serpentis exuvium videri posset; floribus quoque puniceis, purpureis, hyacinthinis et byssinis picturatam fuisse, denique stamen ejus fuisse ex sola bysso.

Zonæ descriptio.

TUNICAM. — Tunica hæc jam dicta interior erat, quæ hebraice כתנת *ketonet* dicitur; unde et a Septuaginta græce vocatur χιτών, quasi dicas *linea* : nam, ut docet Josephus et S. Hieronymus, *chiton*, sive *ketonet* hebraice linum significat, licet in Bibliis ea significatio non reperiatur.

Hanc tunicam Josephus ita describit : « Super femoralia, inquit, induit sacerdos lineam interulam, byssinam, ex duplicata tela confectam : ea est tunica talaris (ποδήρης, de qua paulo post) corpori astricta, habens manicas circa brachia, et ipsas strictas, quæ accingitur circa pectus paulo axillis inferius, zona lata quatuor digitos; tunica hæc nusquam sinuatur (id est, nullas habet rugas; erat enim corpori astrictissima), habetque circa collum amplam aperturam, cujus oræ uncinis a pectore et tergo committuntur. »

Tunicæ lineæ descriptio.

Unde patet tunicam hanc lineam fuisse eam, quam proxime super femoralia induebat sacerdos.

Primo.

Secundo, eam factam fuisse ex lino præstantissimo, quod Scriptura byssum vocat, de quo cap. XXV, vers. 4.

Secundo.

Tertio, eam nullas habuisse rugas, nullos sinus, rursum suam habuisse zonam qua cingeretur.

Tertio.

Quarto, arctissime eam strinxisse corpus; idque ad hoc, ait S. Hieronymus, ut sacerdotes essent expediti ad ministeria sua. Nam minores sacerdotes, qui quotidie et ubique in tabernaculo ministrabant, hac sola tunica utebantur.

Quarto.

Hinc *quinto*, eam ad crura tantum pertigisse tradit S. Hieronymus, fuisseque instar camisiæ qua milites utuntur, ut sint expediti ad cursum, ad pugnam omneque opus. Unde mirum est eamdem a S. Hieronymo et Josepho vocari poderem; sed videntur ipsi per poderem intelligere vestem non talarem, sed usque ad pedes, id est ad crura, demissam.

Quinto.

Tropologice Beda : Tunica, ait, linea vel byssina corpori proxima castitatem sacerdoti adeo necessariam significat; ideo totum pectus, ventrem et femora stringit. Zona cæteras virtutes castitatem incitantes, et ne superba sit comprimentes, prudentiam insuper significat et fortitudinem; armata enim debet esse castitas gladio pudicitiæ, inquit S. Hieronymus *ad Principiam*. Ita D. Thomas, I II, *Quæst.* CII, art. 5, ad 9.

Tropologice tunica linea est castitas.

Hinc etiam apud Gentiles, præsertim Ægyptios, tunica byssina, vel linea, erat religionis symbolum, eratque vestis sacerdotum : unde Apuleius in apologia de lineo textu : « Sacerdotalis, inquit, est vestitus et amictus. » Et Herodotus, lib. II, num. 46 : « Sacerdotes Ægyptii vestem tantum lineam gerunt, nec aliam eis induere fas est. » Linum enim apte significat sanctimoniam sacerdotum; nam *primo*, est mundissimum, tum quia multo melius detergit sordes, quam lana, tum quia lavari sæpe potest. *Secundo*, quia lanea et serica tingi et fucari possunt : at linum simplicitatis amans, tincturam omnem et fucum respuit : ergo symbolum animi simplicis et candidi, qui omnem fictionem respuit, qualis debet esse in sacerdote. *Tertio*, linum licet tenue, nervosum tamen est et robustum, adeo ut apros, in ejus retia se induentes, concidat : tale debet esse robur et nervi sacerdotis. *Quarto* : « Linum, ait Plinius, semper injuria fit melius; » sic vera sanctitas sacerdotum adversis augetur. Injuriæ quas linum tolerat, donec ad optatum candorem et splendorem perveniat, plurimæ sunt, scilicet « evelli, siccari, macerari fluvio, iterum siccari, tundi malleo stupario, decorticari, scindi spatha lignea, pecti ferreis hamis, neri, in filo poliri, illidi crebro in siliee ex aqua, texi, et tundi clavis. » Hinc linum est optimum patientiæ, et consequenter sanctitatis (quæ illustris in sacerdote esse debet) symbolum. Has ob causas Apostoli lineam albam in sacris Aaronis imitatione retinuerunt.

Linum est symbolum sanctitatis. Primo. Secundo. Tertio. Quarto. Item patientiæ.

Porro sicut linea tunica totum corpus ambiebat, ita patientia sacerdotis et cujusvis fidelis, qui spiritalis est sacerdos, totam hominis vitam, omnesque actus et difficultates complecti et superare debet. Hoc enim est opus Philosophi Christiani, quem ad vivum depingit Nazianzenus, *orat.* 28, ubi ait fidelem quemque ex ignobili genere, puta ex luto, esse prognatum : nobilitatem vero ejus consistere in virtute, et præsertim in quieta et constanti ubique patientia. Unde ait : « Morbo laborat? pugnabit; quod si victus fuerit, vincet : hoc scilicet assecutus, ut jam non amplius pugnet. Pauper est? pro divitiis Deum habebit; divites irridebit, ut qui, licet facultates suas quotidie augeant, semper tamen pauperes sint, quia pluribus indigent, bibuntque ut majori siti inflammentur. Fame vexatur? eum avibus aletur, quibus victus sationis et arationis expers est. Siti angitur? fontes ei et flumina potum suppeditabunt, et quidem potum non inebriantem, nec dimensum. Algebit? idem quoque Paulo accidit; est et quoddam cavernæ indumentum. Maledictis lacerabitur? vincet maledicta non regerendo. Persecutionem patietur? sustinebit. Blasphemabitur? obsecrabit. Calumniis premetur? orabit. Percutietur in dexteram maxillam? præbebit et alteram, tertiam etiam (si haberet) objecturus, quo magis lenitatem percussorem erudiat, opere docens quæ sermone non potest. Probris impetetur? et Christus quoque afflictionis societate cruciabitur, quamvis etiam Samaritanus vocetur, quamvis hoc ei objiciatur, quod dæmonis intemperiis agitetur, cum Deo omnia suscipiet. Multa adhuc, quamvis multa pertulerit, restabunt, acetum, fel, corona spinea, sceptrum arundineum, chlamys coccinea, crux, clavi, latrones simul cruci affixi, præterea nutium contumeliæ. Superiora enim Deum habere oportet, eo nomine in contemptum venientem, quod plures cruciatus ferat. Omnia prius cedent, quam ut manus dei philosophus Christianus. »

Effigies philosophi Christiani.

ET TIARAM BYSSINAM FACIES. — Tiara est ea quæ cidaris et mitra dicitur; hanc ita ex Josepho describit S. Hieronymus : « Quartum, inquit, vestimenti genus est pileolum rotundum, quale pictum in Ulysse conspicimus, quasi sphæra media sit divisa, et pars una ponatur in capite; hoc Græci et nostri tiaram, nonnulli galerum vocant, Hebræi mitsnephet nominant; non habet acumen in summo, nec totum usque ad comam caput tegit, sed tertiam partem a fronte inopertam relinquit, atque ita in occipitio vitta constrictum est, ut non facile labatur ex capite; est autem byssinum, et sic fabre opertum linteolo, ut nulla acus vestigia extrinsecus appareant. »

Sexta pontificis vestis erat tiara. Tiaræ descriptio.

Addit Beda tiaras has sive galeros habuisse coronulas, idque patet ex *Exodi* XXXIX, 27; eæ autem coronulæ in tiara pontificis erant aureæ, in tiara vero aliorum sacerdotum erant byssinæ, et quasi orbes quidam byssini, sive quasi vitta linea sæpe in orbem replicata, uti insinuat Josephus. Rursum tiara pontificis habebat laminam auream annexam, cui insculptum erat nomen tetragrammatum, quam non habebant tiaræ aliorum sacerdotum.

Tiaræ habebant coronulas.

Tiara ergo pontificis differebat a tiaris aliorum sacerdotum, unde et in Hebræo nomine discriminatur : tiara enim pontificis vocatur מצנפת *mitsnephet*, ab involutione; tiaræ vero aliorum sacerdotum vocantur מגבעות *migbaot*, ab altitudine.

Tiara pontificis differebat a tiaris aliorum.

Audi Josephum tiaram pontificis describentem, et ab aliorum sacerdotum tiaris discriminantem : « Pileolo, inquit, quali et cæteri sacerdotes utebantur, super quem alius exstabat ex hyacintho variatus; hunc aurea corona triplici ordine circumdabat, in qua spectantur calyculi (folliculi florum) aurei, quales videmus in herba quæ hyosciamus (jam corrupte jusquiamus) dicitur. »

Tiara descriptio ex Josepho.

Vilalpando in cap. XLIV *Ezech.*, putat tiaram sive cidarim pontificis non fuisse pileum, sed fasciam seu vittam, qua sacerdotes et reges olim coronabantur; olim enim Imperatorum diadema non erat aliud, quam fascia byssina cingens et stringens caput, et a tergo in dorsum dependens : uti videre est in imaginibus veterum Imperatorum Romanorum; nam pileus ipse sacerdotalis, ait Vilalpando, dicebatur *migba*, quasi colliculus,

Diadema Imperatorum non erat corona, sed fascia.

galea, galerus; quia formatus erat in modum collis vel galeæ : huic vero pileo circumvolvebatur fascia byssina propria pontificis, quæ *mitsnephet*, id est involucrum, et פאר *pear*, id est ornatus dicebatur.

Verum hæc non consentiunt cum verbis Josephi jam citatis : ille enim in tiara pontificis, præter pileum communem aliis sacerdotibus, agnoscit alium pileum consutilem ex hyacintho, qui erat proprius pontificis. Josephus autem hæc optime scivit, utpote qui quotidie pontifices cum suis tiaris spectabat.

Crediderim tamen tiaram pontificis habuisse diadema, sive fasciam byssinam circumvolutam et dependentem, uti habent infulæ nostrorum pontificum : inde enim videtur vocari hebraice *mitsnephet*, id est involucrum. Unde Pagninus : *mitsnephet*, inquit, erat instar turbanti sive pilei Turcici, qui longa fascia involvitur; nisi dicas tiaram pontificis vocari *mitsnephet*, eo quod in ea pileus unus communis, alteri pileo pontificio quasi esset involutus, uti innuit Josephus.

Tropologice tiara significat primo, unionem cum Deo; secundo, prudentiam; tertio, puram intentionem.

Tropologice, tiara monebatur pontifex omnes sensus consecrare Deo, illique per vittam, id est per continentiam, suique abnegationem devinctos astringere. Lamina Dei nomine inscripta significabat Dei cognitionem et professionem fidei crucisque Christi; vide Bedam et Origenem, homilia 6 *in Levit.*

Rursum tiara roborans et coronans pontificem, significabat sapientiam et prudentiam (hujus enim symbolum est tiara) eumdem roborare et decorare. Vera enim prudentia maximam affert fortitudinem et gloriam. Unde Agesilaus in pugna ad Mantineam hortatus est Lacedæmonios, ut omissis reliquis in solum pugnarent Epaminondam : « Solos, inquiens, prudentes esse fortes, » et illo necato facilem fore de reliquis victoriam, utpote fatuis et nullius pretii hominibus, idque consilium exitus probavit : Epaminonda enim læso, instare cœperunt Lacedæmonii, cedere Thebani; ac moriens Epaminondas (quasi moriente Thebanorum prudentia, æque ac fortitudine et gloria), suasit Thebanis, ut pacem cum hostibus facerent. Ita Plutarchus in *Lacon.*

Tertio, tiara monebat pontificem puræ intentionis, ut omnes actiones suas in Deum dirigeret : sic enim fiunt ipsæ utiles, sanctæ, divinæ, meritoriæ, quæ alias sæpe inutiles sunt et vanæ (quod utinam scirent et adverterent omnes Christiani !). « Vani, inquit Sapiens, cap. XIII, vers. 1, sunt omnes homines (pariter et actiones), in quibus non subest scientia Dei, » puta Dei cognitio, intentio, amor et cultus. Unde S. Gregorius, lib. XXVIII *Moral.* cap. VI : « Per bonæ, inquit, intentionis radium merita illustrantur actionis. » Et Richardus Victorinus, lib. I *De Statu infer. hom.* cap. VII : « Quod, inquit, est corpus sine vita, hoc opus sine intentione bona. » Et S. Augustinus in *Psal.* XXXI : « Non valde, ait, attendas quid homo faciat, sed quid aspiciat cum facit. » Et S. Bernardus, serm. 13 *in Cant.* : « Fidelis, ait, Dei servus es, si de multa gloria Domini tui transeunte per te, nihil tuis manibus adhærere contingat; » sed ei eam reddas a quo manavit, et cujus est omne bonum.

Triplex corona quid sit significabat?

Triplex corona significabat pontificem esse eminentiorem omnibus regibus, ait Philo; tria enim universitatem significant : nam tria sunt omnia (scilicet prima omnia), ut ait Aristoteles, lib. I *De Cœlo*, cap. I.

Rursum, fuit hæc typus triplicis coronæ Christianorum et Romanorum Pontificum, quali usus est S. Petrus et cæteri deinceps post eum. Petri enim effigies triplici corona in ipsis capillis insignita, antiquissima servatur Romæ in ejus templo, estque illa quam Sylvester Pontifex Constantino Imperatori ostendit.

Et BALTEUM, — puta zonam extimam, quæ rationale, et consequenter omnes alias vestes cingat.

Allegorices zona est amor Christi in nos.

Allegorice, Christus Pontifex induit tunicam hyacinthinam cum ephod et rationali, in quo depictæ sunt omnes tribus Israel, id est omnes gentes Christianæ; tunicam, inquam, carnis nostræ assumpsit, atque eam, et in ea omnes Christianos arctissime et inseparabiliter sibi astrinxit, idque renibus et lumbis suis (hi enim cinguntur zona), ubi sedes est amoris et concupiscentiæ, id est, ardentissimo amori et affectui suo. Sic Jeremias cap. XIII, vers. 1, populum Israel vocat *lumbare*, id est cingulum, Dei, eo quod Deo per fidem et religionem intime copulatus adhæreret quasi cingulum.

Hinc *Apoc.* I, 13, vidit S. Joannes Christum vestitum podere, et præcinctum zona aurea, quæ charitatem Christi repræsentat, quam paucis nervose describit S. Augustinus, serm. 18 *in Matth.* : « Dixit, inquit, Christus homini ægro : Bibe calicem tentationum et tribulationum, ut saneris et vivas. Et ne responderet ei languidus : Non possum, non fero, non bibo, prior bibit medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum est in tali poculo, quod ille non biberit? Si contumelia, prior audivit, cum dæmones expelleret : dæmonium habet, et quod in Beelzebub ejicit dæmonia. Unde ut et ipse consolaretur ægros, ait : Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? Si dolores amari sunt, ligatus, flagellatus, crucifixus est Si mors amara est, etiam mortuus est. Si genus mortis exhorrescit infirmitas, nihil illo tempore fuit ignominiosius, quam mors crucis. »

Tropologice. Tropologice S. Gregorius, lib. XXXIV *Moral.* VIII : « Zona aurea, inquit, cingi est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius amoris vincula restringere. » Jam duplex zona pontificis, puta una qua cingebat tunicam lineam, alia qua cingebat hyacinthinam, significabat duplicem charitatem, duplicemque virtutum congeriem, scilicet internam pro conscientia, et externam pro aliorum auxilio et ædificatione. Ita Origenes, homil. 6 *in Levit.* Moralia plura de zona congessi *Ephes.* VI, 14, et *Jerem.* cap. XIII, vers. 1.

OPERE PLUMARI, — opere polymito variorum colorum et liciorum, videlicet eorum quibus ephod erat contextum, uti *Exodi* XXXVIII, 28, explicatur. Addit Josephus huic balteo fuisse additas aureas fistulas, ambientes utramque ejus oram. Unde et hoc cap. et seq., vers. 5, balteus hebraice vocatur *ingeniosa textura.*

Vers. 40. 40. PORRO FILIUS AARON TUNICAS LINEAS PARABIS.— Hic numerantur vestes minorum sacerdotum. Ipsi enim non omnes illas habebant quas summus Pontifex, sed aliquas tantum. Minores ergo sacerdotes quatuor tantum habebant vestes, scilicet *primo*, feminalia; *secundo*, tunicam lineam; *tertio*, zonam; *quarto*, tiaram : carebant ergo tunica hyacinthina, ephod, rationali, et lamina aurea cum nomine tetragrammato, quæ habebat pontifex, uti dixi initio capitis.

Vestes quatuor minorum sacerdotum.

Nota : Sacerdotes has vestes induebant cum ingrediebantur tabernaculum sacrificaturi, vel alio munere sacerdotali functuri; non autem cum tabernaculum adibant, ut illud deponerent, ob castrorum metationem : tum enim tam pontifex, quam alii sacerdotes illud intrabant suis vestibus vulgaribus induti. Rursum, cum pontifex aliquod munus sacerdotale obibat, octo jam dictis vestibus, alii vero quatuor tantum vestiebantur. Excipe festum expiationis : tum enim pontifex ingrediens Sancta sanctorum, ut omnia expiaret, induebatur ut communis sacerdos quatuor ejus vestibus : erat enim ille dies afflictionis, uti apud nos fit in die Paraseeves, *Levit.* XVI, 4. Ex dictis liquet sacerdotes in templo non nudo capite, sed tiara tecto orasse et sacrificasse; idque ornatus et majestatis causa. Idem fecerunt Romani Gentiles, teste Plutarcho in *Quæst. Rom.*, ex institutione et imitatione Æneæ. Unde Virgilius :

Et capita ante aras Phrygio velatus amictu.

Tria munia sacerdotum.

Nota *secundo* : Munia communia pontifici et aliis sacerdotibus erant tria : *primum*, ponere novos panes propositionis, et tollere veteres, quolibet die sabbati, *Levit.* XXIV, 8; *secundum*, aptare incernas candelabri quotidie mane et vespere, *Exod.* XXVII, vers. ult.; *tertium*, ponere incensum in altari thymiamatis quotidie mane et vespere, *Exod.* XXX, 7. Sed, ut dixi, vestibus differebant; pontifex enim suis octo, alii vero sacerdotes suis quatuor tantum vestibus induebantur. Proprium vero erat pontificis, semel in anno in die expiationis ingredi in Sancta sanctorum; alia vero sacerdotum communia munia ordinarie aliis inferioribus relinquebat; sed tamen, ut ait Josephus, lib. VI *Belli*, cap. VI, ascendebat ipse in templum sabbato, calendis, vel si quando patria festivitas atque annua ab omni populo ageretur.

Quartum pontifici proprium.

Vers. 42. Femoralia ad quid?

42. FACIES ET FEMINALIA LINEA, — ex lino non quovis, sed byssino, eoque retorto et duplicato firmitatis causa : ita diserte Josephus. Feminalia hæc femora tegebant : causam adfert S. Hieronymus, scilicet reverentiam et decentiam sacerdotalem, ne, si sacerdotem labi in labore mactandi et offerendi victimas contigisset, passa tunica linea, nuditas ejus videretur. Simili de causa jussit Deus, ne sacerdos per gradus ad altare ascenderet, *Exodi* cap. XX, 26 (1).

(1) Vulgo, ait Bähr, op. cit. lib. II, cap. III, hæc ratio assignatur, reverentiæ scilicet ac decentiæ servandæ, quæ nimirum læderetur, si qua pars femorum aut verenda appareret. Sed huic præscriptioni altior inest causa, imo sensus. Nam, *primo*, decentiæ sufficienter per talarem sacerdotum tunicam cautum erat, præsertim si animo recogites sacerdotibus per gradus ad altare ascendere fuisse prohibitum, *Exod.* XX, 26; nec nisi longioribus vestimentis mulierum decentia unquam procurata est. *Secundo*, feminalibus nemo usus est, neque ante, neque post Mosen, nisi sacerdotes (et Pharisæi sub finem Israeliticæ reipublicæ, sanctitatis affectandæ causa), ita ut sacerdotibus sint peculiare quid, eorumque propria vestis : unde liquet ea esse cum Mosaici sacerdotii essentia et fine arcte connexa. Quænam autem sit ea relatio, facile perspicies, si attendas S. Scripturæ verbis : facies feminalia linea, ut *operiant carnem turpitudinis*, seu magis ad litteram, *carnem nuditatis suæ*, id est verenda tua. Quid per *carnem*, igitur, quid per *nuditatem*, quid demum per *operire* intelligant scriptores sacri, breviter inquirendum.

a) בשר, σάρξ, *caro*, in bibliis est natura humana, caduca, infirma, mortalis, quatenus divinæ naturæ opponitur, quæ est spiritus et vita. Hanc autem oppositionem, non tantum *physice*, sed *moraliter* etiam mosaica lex accipit, ut τὸ *diefiaum* pro *sancto*, τὸ *humanum* autem pro *peccato*, seu potius *peccabilitate* habeatur : unde *carnis* notio notionem *peccati* et *mortis* necessario complectitur, et caro naturam humanam quatenus peccabilem et mortalem designat. Porro, quia per generationem quisque fit *homo*, natura humana cum membro virili intime connectitur; imo membrum istud ipsius est symbolum æque ac organum, ita ut simpliciter et κατ' ἐξοχὴν dici possit *caro*. Intimam igitur relationem habet cum carnis essentia, scilicet cum mortalitate et peccabilitate, idque videre est, tum in mosaica narratione de protoparentis lapsu, tum in mosaicis ritualibus legibus, in quibus duo naturæ humanæ extrema, videlicet, ortus et mors, generatio et destructio, impura existimantur. Cæterum, quod verendæ partes ab omnibus gentibus *pudendæ* habitæ sunt, nonne confessio est, conscia vel inscia, eas cum peccato relationem habere. Omnis enim pudor conscientiam refert, nec aliud est quam moralis pulsus qui peccatum supponit.

b) ערות, *nuditas*, altera membri virilis denominatio, eodem refertur. *Nudari* enim plus denotat quam *non tegi* simpliciter; pro eo adhibetur, quod abscondi, velo obtendi, ab oculis removeri debuisset; ideoque in ejus notione imperfectum quid semper continetur : scilicet, si physice sumatur, defectus alicujus aut indigentia; si moraliter, culpa seu reatus, ita ut, æque ac vox *caro*, tum peccatum, tum mortem designet. Cum Adamus et Eva peccatores ac mortales facti sunt, tunc primum esse se nudos agnoscunt. Quatenus peccator et mortalis, homo ante Deum nudus est. Quia vero membrum virile conceptionis et generationis est organum, itaque naturæ humanæ quasi principium, huic merito *nuditatis* notio κατ' ἐξοχὴν affingitur, imo vocatur *nuditas*.

c) *Operire*, *tegere*, id est ab oculis removere apud Hebræos idem valet ac *tollere*, *auferre*, præsertim in his quæ Deo opponuntur, ut cum agitur de peccato. Sic

Significant castitatem. Tropologice, feminalia, ait Beda et alii passim, significant castitatem unice in sacerdote requisitam. Unde et hebraice vocantur מכנסים *michnesaim*, a radice כנס *canas*, id est *collegit*, quasi dicas, constrictoria duorum lumborum et femorum. Ita Josephus : hinc fiunt e lino varie carminato et præparato, quia castitas gignitur et conservatur per jugem carnis et sensuum mortificationem. Rursum fiunt ex lino byssino retorto, quia castitas mollis et delicata est : unde magis quam aliæ virtutes muniri et conduplicari debet, ut sit firma. Feminalibus ergo lineis, a renibus usque ad femora, tecti erant sacerdotes, ut significaretur, debere sacerdotes novi Testamenti, aut virgines esse, aut contracta cum uxoribus fœdera dissolvisse, inquit Beda.

A RENIBUS USQUE AD FEMORA, — inclusive. Feminalia enim, uti docet S. Hieronymus, a lumbis pertingebant usque ad genua, et a contegendo femur sive femen, vocabantur feminalia, vel femoralia. Nulla hic caligarum vel tibialium fit mentio; unde videtur quod sacerdotes iis caruerint, nudisque pedibus ministraverint tabernaculo, de quo cap. XXXIX, vers. 19 : « Ne iniquitatis (inobedientiæ contra hoc meum præceptum) rei moriantur. »

Vers. 43. 43. LEGITIMUM SEMPITERNUM ERIT AARON, ET SEMINI EJUS, — *q. d.* Volo ut hoc statutum de vestibus sacris servet Aaron, et posteri ejus in perpetuum : quamdiu scilicet durabit sacerdotium Aaronicum, et lex hæc vetus typica.

Allegorice, lex veteris sacerdotii fuit sempiterna, quia significavit res sacerdotii Christi, quæ in æternum durabunt. Sic ergo lex illa fuit sempiterna, non in se, sed in veritate Christi, quam adumbravit. Ita S. Augustinus, *Quæst.* CXXIV.

כִּסָּה עַל עָוֹן, proprie *peccata tegere*, est reipsa ea tollere, seu remittere ; item כִּפֶּר, proprie *obtegere*, est vocabulum proprium pro *tollere*, *auferre peccata*, videlicet oblato sacrificio.

His positis, causa in promptu est, cur Sacerdotes *carnem nuditatis* feminalibus *tegere* juberentur. Nempe, ad id instituebantur, ut hominibus impertirent *sanctitatem et vitam* : in iis igitur naturam humanam, quatenus peccabilem et mortalem, quasi velari, imo ab iis submoveri et auferri oportebat ; ideoque suæ *carnis nuditatem* obtegebant peculiari vestimento, cujus nomini ipsi inerat notio *velandi, obvolvendi* : מכנס enim a rad. כנס oritur.

Moralitas. Moraliter, hic omnis ornatus exterior sacerdotum significat qualis debeat interior esse ejus ornatus, quamque præ populo eminere et effulgere eum oporteat. Idipsum docet S. Ambrosius, epist. 6 *ad Irenæum*, ubi juxta illud Pythagoræ mandatum, quo discipulos suos communem atque usitatam populo prohibuit ingredi viam : « Vides, inquit, nihil in sacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil commune cum multitudine : sobriam a turbis gravitatem, seriam vitam, singulare pondus dignitatis sibi vindicat dignitas sacerdotalis. Quomodo enim potest observari a populo, qui nihil habet secretum a populo, dispar a multitudine? Quid enim in te miretur, si sua in te recognoscat? si nihil in te aspiciat, quod ultra se inveniat? si quæ in se erubescit, in te, quem reverendum arbitratur, offendat? Supergrediamur igitur plebeias opiniones, et strata quædam gregalis conversationis, et quæramus nobis viam inaccessam sermonibus insolentium. » Et infra : « Sit nostra via angustior, virtus exuberantior, trames pressior, fides sublimior, callis arctior, vigor mentis exundans, semitæ rectæ sit egressus ad superiora. »

Moral. In sacerdote nihil debet esse plebeium.

S. Chrysostomus, lib. II *De Sacerd.* : « Prodeant, inquit (ad functionem pastoralem, ad Episcopatum), qui longe omnibus præstant, quique virtute animi tantum reliquos excellunt, quantum corporis magnitudine Saul Hebræorum gentes excelluit; seu potius multo etiam magis. » Auctor Imperfecti, *homil.* 43 : « Audiant, inquit, te homines parva mandantem, et grandia videant facientem. »

S. Gregorius, I part. *Pastor.* cap. III : « Sit pastor, inquit, operatione præcipuus, ut vitæ viam subditis vivendo denuntiet; et grex, qui pastoris vocem moresque sequitur, per exempla melius, quam per verba gradiatur. Illa vox libentius auditorum corda penetrat, quam dicentis vita commendat; et optima ovium pascua sunt exempla pastoris. »

Talis fuit S. Malachias Archiepiscopus Hiberniæ, qui S. Bernardo teste dicere solebat suis : « Non recuso mori, ut vos vitæ meæ teneatis exemplum. » Erat enim ipse, inquit Bernardus, « regula fratrum ; legebant in vita ejus quomodo conversarentur ; sibi pauper, sed dives erat pauperibus ; pater erat orphanorum, maritus viduarum, pius ad compatiendum, ad corripiendum liber, » etc.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

***Jubet** Deus ut Moses Aaronem et filios ejus consecret sacerdotes hoc ritu : primo, lavet eos; secundo, induat eos vestibus sacerdotalibus; tertio, offerat vitulum pro peccato et duos arietes, unum in holocaustum, alterum in hostiam pacificam cum panibus azymis; quarto, ut per dies septem quotidie ungat, tam ipsos, quam altare. vers. 35. Quæ omnia mystice recte exponas, et adaptes consecrationibus et primitiis sacerdotum novi Testamenti. Denique, vers. 38, præscribit sacrificium agni tam mane quam vespere quotidie immolandi.*

1. Sed et hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur : Tolle vitulum de armento, et arietes duos immaculatos, 2. panesque azymos, et crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita : de simila triticea cuncta facies. 3. Et posita in canistro offeres : vitulum autem et duos arietes. 4. Et Aaron ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua, 5. indues Aaron vestimentis suis, id est linea et tunica, et superhumerali, et rationali, quod constringes balteo. 6. Et pones tiaram in capite ejus, et laminam sanctam super tiaram, 7. et oleum unctionis fundes super caput ejus; atque hoc ritu consecrabitur. 8. Filios quoque illius applicabis, et indues tunicis lineis, cingesque balteo, 9. Aaron scilicet et liberos ejus, et impones eis mitras, eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum, 10. applicabis et vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron et filii ejus manus super caput illius, 11. et mactabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonii. 12. Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes juxta basim ejus. 13. Sumes et adipem totum qui operit intestina, et reticulum jecoris, ac duos renes, et adipem qui super eos est, et offeres incensum super altare; 14. carnes vero vituli, et corium, et fimum combures foris, extra castra, eo quod pro peccato sit. 15. Unum quoque arietem sumes, super cujus caput ponent Aaron et filii ejus manus. 16. Quem cum mactaveris, tolles de sanguine ejus, et fundes circa altare. 17. Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque intestina ejus ac pedes pones super concisas carnes, et super caput illius. 18. Et offeres totum arietem in incensum super altare : oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini. 19. Tolles quoque arietem alterum, super cujus caput Aaron et filii ejus ponent manus. 20. Quem cum immolaveris, sumes de sanguine ejus, et pones super extremum auriculæ dextræ Aaron et filiorum ejus, et super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum. 21. Cumque tuleris de sanguine qui est super altare, et de oleo unctionis, asperges Aaron et vestes ejus, filios et vestimenta eorum. Consecratisque ipsis et vestibus, 22. tolles adipem de ariete, et caudam, et arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris, et duos renes, atque adipem, qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis : 23. tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini : 24. ponesque omnia super manus Aaron et filiorum ejus, et sanctificabis eos elevans coram Domino. 25. Suscipiesque universa de manibus eorum ; et incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est. 26. Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, et cedet in partem tuam. 27. Sanctificabisque et pectusculum consecra-